

79 39 2.

PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FOND K37636

1930

Raadiolõu

=====

J O O N I T Ä I E N D U S K O O L I E A L I S E N O O R -

=====

S O O H I N G E E L U S T .

=====

Noorsoo arengu astmed.

-Ükski kasvatusväärtus ei evi kasvandikule harivat mõju
müüdu, kui ta struktuur vähemalt osaliseltki ei vasta kasvan-
diku hingestruktuurile, teiste sõnadega, kui ta ei leia kas-
vandiku hingest vastukõla - nii sõnastas meie aja suurimaid
pedagoogilisi mõtlejaid Georg Kerschensteiner ligikaudu paa-
rikümne aasta eest haridusprotsessi põhiak/sioomi. Pole ras-
ke näha, millise otsustava tähtsuse see põhiak/sioom kasva-
tuslikus aktis onistab kasvandiku isiksusele ja kuidas selle
isiksuse ~~teetise~~ struktuuri tundmine nihkub viljaka kasvat-
tustöö olulise eelduse asendisse. Millise aspekti all meie
pedagoogilist akti ka ei vaatleks, seisiku selles kasvataja ja
kasvandik kas kõrvuti või allugu viimane esimesest sihi-ja ka-
vakindlale juhtimisele, maadelgu tulevane kodanik kas iseseis-
valt raamatuteesse keskendatud sajakandide objektiivse vaimga
ja looduse tuhandepalgelisusega või toimugu see oma eakaasla-

stega seltsimehelikus osaduses - igal juhul meil on tegemist iseseisva, ise ennast määrava, seest välja poole kujuneva tulevase isiksusega, kellele vastu tema tahtmist ei saa sisse trehterdada mingeid kultuuriküvesid, olgu need iseendast kui tahes kõrgeväärtuslikud. Sellepärast tundub meile täiesti loomulikuks, et kasvandiku hingeelu tundmise tarve viimaste kümnendite pedagoogikas on muutunud nii endastmõistetavaks, et selle lähem põhjendaminegi võib tunduda avatud uksest sisse murdmisena. Kui aga sellest hoolimata siin-seal, praegu eriti meie suure idanaabri (Venemaa) juures, tendentse ilmneb, mis kogu noorsootundmisele, pedoloogiale, või missugust nimetust enamvähem samale sisule ka ei antaks, kriipsu püüavad peale tõmmata, siis tahaksin uskuda seal olevat tegu pigemini senistele liialdustele ja uisa-püüa katsetamistele jürgnenud "kassiahastusega", kui mingi katsega uut, püsivat pedagoogilist mõtlemisviisi põhjendada.

Kasvandiku hingeelu uurimine on viimastel kümnenditel arenenud kahes suunas. Ühel juhul pannakse peaarõhk kasvandikute isiklikkudole ja tüüpilistele erinevustele, lahastades õpilaskogu piltlikult sõlmes pikuti tüüpideks ja üksik indiviidideks. Teisel juhul vaadeldakse kasvandikkonna arengut ajaliselt ja jagatakse kogu arengutee osadeks n.n. arengu faasideks ehk astmeteks. Esimest meetodi võiksime nimeta-

da tüpiseeriveks, teist astmestavaks. Tüpiseerivat meetodi ~~XXX~~ eelistab harilikult õpilastetundmine kitsamas mõttes (Schülerkunde), astmestavat aga lapse- ja noorsoopsühholoogia, kui üldise arengupsühholoogia osad. Kummalgi on oma metoodiline varustis, onad probleemid ja oma otstarve.

Juba tänase ettekande pealkirjadt nähtub, et meil antud juhul on esikohal noorsoopsühholoogiline probleemiasetus ja nii siis tuleb meil küia astmestavat teed.

Olgu aga kohe alguses ära märgitud, et nende arenguastmete eritlemine pole kerge. Mitte kõik noored ei arene ühtlases tempos - ühed valmivad kiiremini kui teised, tütarlapsed näit. on kuni paar aastat poistest ees, linnalapsed ~~maas~~ lastest ees ja nagu uuemad uurimused näitavad, võivad lapsed kehvast ümbruses, kus nende eest vähe hoolitsetakse, vaimses arengus kuni 1½ aastat jõukamas ümbruses kasvavatest lastest maha jääda. Sellepärast on täiesti võimata kõneall olevaid faase eluaastatega täpselt kindlaks määrata. Kui meie käesoleval juhul seda siiski teeme, siis olgu juba ette rõhutatud, et kõik need arvud on ainult umbkaudsed ja võivad parimal juhul ainult keskmiste arvudena paika pida.

Teine asjaolu, mis arengufaaside eritelu raskendab, on see, et noorsoo areng ei ole igal ajal ühtlane. Me võime üldiselt vaadelda noore inimese arengut kolmelt seisukohalt: ~~---~~

bioloogiliselt, psühholoogiliselt ja sotsioloogiliselt. Murdekohad nendel arengualadel ei lange aga mitte alati ühte. Hingeline areng ei pea mitte täpselt sammu kehalisega ja sotsioloogilised tegurid, nagu kooliskäimise algus, kutsevalik jne. murravad sageli noorsoo ellu, ilma et nad üldse arvestaksid ta hingelise või kehalise arenguga.

Meil Bestis näit. algab koolikohustus alles 8. elua. lõpuga, kuid psühholoogilised uurimused näitavad, et laps muutub õppimisvõimeliseks, kooliküpsuks juba 7. eluaastal. Nii tekib siin teatud diskrepants, vahemaa psüühilise kooliküpsuse ja tõelise kooliskäimise alguse vahel, mida vanemad püüavad täita koduse algõpetusega. Soomes, kus koolisundus algab aasta varem ja laste arengutempo on oletavasti ^{te}võistavasti vähe aeglasem kui Bestis, on see vahemaa väiksem või pole seda üldse.

Arenguastmete eritelu näib viimase aja noorsoopsühholoogias kujunevat keskseks probleemiks, millest ükski uurija ei püüa mööda. Kahjuks on peaaegu igal uurijal ses küsimuses oma lähtekoht, mispärast tulemused on raskesti võrdeldavad. Astmete eritelu peab toimuma mingist kindlast põhimõttest või alusest lähtudes; aluseks peab olema süstemaatiline funktsioon, millest võimalikult palju teisi nähteid sõltuaks ja mille murrangud kajastuksid võimalikult kogu isiksuse ~~arengu~~ arengu käänukohtadena. Mõnel uurijal on selleks lähtekohaks ~~isiksuse~~

lapse suhe asjusse, välismaailma esemetesse, teisel suhe väärtustesse, kolmandal lapse suhe iseendasse jne. Minu veendumuse järgi süraseks põhifunktsiooniks, astmestamise lähtekohaks sobib kõige paremini inimese iseseisvumine, individualisatsioon. Täiskasvanute ühiskond teatavasti koosneb, vähemalt peaks koosnema, füüsiliselt, vaimselt ja ühiskondlikult iseseisvatest, ise ennast määravatest ja ise omal vastutusel toimivatest kodanikest, indiviididest. Laps aga teatavasti algab oma elu emalhus täielikus ja igakülgse sõltuvuses emaorganismit. Sünniaktiga irdub ta emalhust küll füüsiliselt, kuid jääb aastakümneteks veel vanematest või kasvatajatest vaimselt ja majanduslikult sõltuvaks. Et täisväärtuslikuks ühiskonna liikmeks saada, peab ta aga paratamatult neist järk-järgult irduma, iseseisvuma. Nii võime lapse arenguteed eestumisest kuni täiskaspsuseni vaadelda kui iseseisvumise, individualisatsiooni protsessi, mille suund ja lõppsiht juba looduse käigus ette nähtud. Mainitud alg- ja lõpppunktide vahel on võimalik märkida ära rida n.ö. käänukohti, kus üks funktsioon on enam-vähem küpsuse saavutanud ja areng võtab uue suuna. Need käänukohad eraldavadki üht arengufaasi teisest.

Süraseid käänukohti võib minu arvates noorsoo arengus eraldada 6.

Sundimine siia maailma tähendab lapse füüsilist irdumist

emaorganismist. 9-kuise prenataalse või sünnieelse astme jooksul on loode arenenud seevõrra tugevaks, et ta võib iseseisvalt elu jätkata. Bioloogist teame, et mida madalamal arenguastmel mingi organism on, seda kipsemana eraldub ta emaorganismist. Inimene, kui kõrgeim meile tuntud elusolevustest, on sündides üsna abitu. Ta jääb peaaegu tervelt aastaks veel emaorganismist seevõrra sõltuvaks, et saab toidugi temalt. Emariinast võõrdumine on teiseks rajatulbaks lapse iseseisvumise teel, kuigi see ei tähenda veel seda, et laps nüüd enam toitmisel ei vajaks ema abi. Psühhoanalüütilised uurijad teatavasti omistavad neile varase lapsepõlve sündmustele suurt tähtsust lapse kogu pärastises arengus. Järgmiseks rajatulbaks lapse arenguteel on kooliskäimise algus. Kooli minnes laps astub laienesse ühiskonda, kus teda enam pole igal sammul isa-ema kättpidi talutamas, kus tal tuleb juba teatud piirini ise enda eest hoolitseda. Millal muutub laps kooliküpsaks, missuguseid hingelisi võimeid eeldab kavakindel töö koolis? See on küsimus millele tänapäeva lapsepsühholoogia meile veel päris ühemeelset vastust ei anna. Mulle näib koolitöö üheks olulisemaks eelduseks olevat väljajõudmine lapselikust muinasjutumaa-ilmast, kus fantaasia ja reaalsuse piirid võivad igal sammul segineda. Muidugi eeldab töötamine kooliklassis ka see-

võrra sotsiaalsed küpsust, et koostöö omavastutusega oleks võimalik, Kogu algkooliea jooksul on lapse huvid suunatud peamiselt loodusesse, välismaailma avastamisele. Mäng asendub eksperimenteerimisega, mänguasjad reaalsete esemete ja nende kollektsioonidega. Umb. 6. a. pärast, s.o. 13-14. elua. paiku see realistlik arengufaas on lõpul ja lapse huvi pöördub esmajoones iseenda ja teiste hingeelule, subjektiivsetele elamustele. Umbes samal ajal algava suguelundite küpsemise tõttu nimetatakse järgnevat faasi habilikult puberteedieaks. 17-18. elua. paiku on noor inimene juba võimaline võtma seisukohati kõigi teda ümbritsevate nähete suhtes ja nüüd algab arengu viimane etapp, adolestsents, mida iseloomustab väärtuste järjestamine, kultuurivara hindamine, ühe sõnaga - oma maailmavaate kujundamine. Meie põhjamaises kultuurimiljööks kestab see periood umb. 22-24. elua-ni ja lõpeb täisküpsusega, mida iseloomustab

- 1) bioloogiline küpsus s.o. võime sugu edasi anda,
- 2) vaimne küpsus, s.o. võime ümbritseva elu nähteid mõista, hinnata ja oma vaimse elu ülesehitamiseks rakendada;
- 3) Sotsiaalne küpsus, s.o. võime ise end ja oma peret elatada.

Seega on ring täis ja kaks täisküpsset inimest võivad ühineda, et sigitada lapsi, kes elu igavest ringkäiku alustaksid uuesti otsast peale.

See otsesest teemist kõrvalekalduv ülevaade inimese arengu astmetest oli tarvilik selleks, et lähemalt määritleda täienduskooliealise lapse asendit selle arengu teel, et mõista n.ö. arenguloolist asendit ja selle ea erilist ülesannet noore inimese valmimise ~~talumise~~ protsessis.

Täienduskooliealise noorsoo hingeelu üldiseloomustus.

Kui minu informatsioon on õige, et täienduskooliiga soome noortel algab umb. 13.-14. eluaastaga ja kestab 2-3 aastat, siis ^{langeb} ~~nähtub~~ et see peaaegu täiesti ~~langeb~~ ühte selle arengufaasiga mida meie eelpool nimetasime puberteedieaks. Vaatleme nüüd, millised üldised hingeelulised nähted iseloomustavad seda iga.

I. Huvi ärkamine hingeliste nähtete vastu.

Algkooliealise lapse huvid, nagu juba mainisime, on suunatud peamiselt välistele nähtetele. Ei iseenda ega teiste inimeste hingelised nähted, elamused ei ulata sellal veel lapse huvi- piirkonda. Puberteedifikka jõudmisega muutub olukord. Laps hakkab ennast teistest eraldama, endas omapärast, teistest erinevat isiksust nägema. 14.a. poiss kirjutab näit. "Kui ma mõnikord üksi olen, mõtlen ma ikka oma saatuse üle järele. Uus aasta on mind jälle põhjalikult vapustanud ... Varsti algab ~~mu~~ 14. eluaasta ja ma lähen leori. Elu algab alles minu jaoks ja see rõõmustab mind väga" :... :

~~See~~ Säärase enesevaatluse ja eneseanalüüsiga, ei tuleks ükski